

Бульба Володимир Григорович, д.держ.упр., проф., декан факультету публічного управління та адміністрування ХарПІ НАДУ, м. Харків

Поступна Олена Вікторівна, к.держ.упр., доц., докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, м. Харків

Організація закордонного стажування слухачів факультету публічного управління та адміністрування: історія, стан, тенденції, перспективи

Починаючи з 1996 р. зусиллями науково-педагогічного колективу Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (далі – інститут) підготовлено та випущено близько 7 тисяч магістрів державного управління – висококваліфікованих управлінців, спроможних розробляти, аналізувати і реалізовувати державну політику, творчо, ефективно й результативно виконувати управлінські функції, сприяти інноваційним процесам у суспільстві з метою утвердження соціальної справедливості, демократії, забезпечення прав і свобод людини, сталого розвитку на основі світових та європейських стандартів [3, с. 79].

У різні часи організація навчального процесу слухачів в інституті забезпечувалася працівниками денного, заочного і вечірнього деканатів магістерської підготовки. В 2011 р. було створено факультет підготовки магістрів державного управління (з 2017 р. – факультет публічного управління та адміністрування; далі – факультет). Освітній процес на факультеті організовується працівниками деканату за денною, заочною, вечірньою та заочно-дистанційною формами навчання. Загальний контингент слухачів на 1 вересня 2018 р. складає понад 1,5 тис. осіб.

Невід’ємною складовою програми підготовки магістрів публічного управління та адміністрування (до 2017 р. магістрів державного управління) є стажування слухачів. З початку запровадження в країні підготовки державних

службовців було прийнято низку урядових постанов, у яких визначалися організаційно-правові питання та питання матеріального забезпечення, а також надавався перелік органів, у яких проводиться стажування слухачів. Наведемо хронологію цих постанов:

— 1996 р. – «Про затвердження Положення про порядок стажування слухачів Української Академії державного управління при Президентові України та слухачів вищих закладів освіти, які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки магістрів державного управління, в органах виконавчої влади, інших державних органах та органах місцевого самоврядування» (постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 р. № 783);

— 2002 р. – «Про затвердження положень про прийом, стажування слухачів та працевлаштування випускників Української Академії державного управління при Президентові України» (постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2002 р. № 619);

— 2004 р. – «Про затвердження положень про прийом, стажування слухачів та працевлаштування випускників Національної академії державного управління при Президентові України, а також переліку органів, де проводиться стажування слухачів Національної академії» (постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2004 р. № 468);

— 2006 р. – «Про внесення змін до положень про прийом слухачів до Національної академії державного управління при Президентові України і про стажування слухачів Національної академії державного управління при Президентові України в органах державної влади та органах місцевого самоврядування» (постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2006 р. № 766);

— 2008 р. – «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.2004 р. № 468» (постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2008 р. № 563);

— 2011 р. – «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.2004 р. № 468» (постанова Кабінету Міністрів України від 21.12.2011 р. № 1318);

— 2013 р. – «Про затвердження положень про прийом, стажування в органах державної влади і органах місцевого самоврядування слухачів Національної академії державного управління при Президентові України, а також переліку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, в яких проводиться у 2013-2018 роках стажування слухачів Національної академії» (постанова Кабінету Міністрів України від 1.04.2013 р. № 255).

В усіх постановах зазначалося, що стажування слухачів є обов'язковим і проводиться строком до двох місяців відповідно до графіка навчального процесу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, інших органах, установах, на які поширюється дія законів України в сфері державної служби, державного управління та місцевого самоврядування. Мета стажування з 1996 р. зазнала незначних змін, але в цілому її сутність не змінилася. Зокрема, в останній постанові уряду (2013 р.) метою стажування визначено «набуття досвіду виконання завдань, обов'язків та практичної роботи у структурних підрозділах органів, установ на посадах державної служби або служби в органах місцевого самоврядування; підвищення професійної компетентності і ділових якостей; проведення досліджень за тематикою магістерських робіт; підготовки аналітичних і узагальнюючих матеріалів з питань державного управління, місцевого самоврядування та управління суспільним розвитком для їх застосування у практичній діяльності» [1]. Постійно уточнюється і перелік органів, установ, організацій, у яких проводиться стажування слухачів.

Незмінним залишається той факт, що під час стажування слухачі збирають аналітичні та узагальнюючі матеріали за тематикою магістерських робіт, що допомагає їм у проведенні подальшого наукового дослідження. Крім того, за час проходження стажування слухач повинен виконати

програму стажування і подати письмовий звіт до закладу вищої освіти, в якому він навчається та в якому визначаються критерії його оцінки. З 2002 р. стажування слухачів для денної форми навчання було визначено як обов'язкове саме в тих органах, установах, організаціях та на тих посадах, на яких слухачі перебувають у кадровому резерві.

Лише в постанові 2013 р. урядом було визначено, що стажування слухачів може проводитися за кордоном відповідно до угод про співпрацю між Національною академією державного управління при Президентіві України та іноземними навчальними закладами, організаціями, що його проводять, з визначенням змісту, умов стажування та фінансового забезпечення. Хоча, слід відмітити, що у попередніх постановах стажування за кордоном не заборонялося, тому слухачі завжди із задоволенням користувалися такою можливістю, оскільки досвід, який вони отримують під час стажування для них є найбільш корисним як в плані науко-теоретичних здобутків у теорії управління, так і в плані практичного застосування у своїй подальшій роботі. До того ж це і можливість підвищити свій рівень знань іноземної мови та познайомитися із культурою інших країн, розширити свій управлінський світогляд, який здатний піднести його до висот сучасної професійної культури.

В нашому інституті на стажування за кордоном відбираються лише ті слухачі, які успішно засвоїли програму навчання і достатньо володіють іноземною мовою. Звичайно, відсоток слухачів, які мають можливість пройти стажування за кордоном невеликий, і на це впливають такі обставини, як обмеження місць приймаючою стороною та фінансова неспроможність самого слухача, який бажає стажуватися за кордоном, оскільки не всі закордонні установи або організації, також, як і заклад вищої освіти, в якому навчається слухач, мають можливість, хоча б частково оплатити закордонне стажування. Втім, адміністрація нашого інституту разом із деканом факультету та підрозділом інституту, що відповідає за міжнародне

співробітництво, покладає чимало зусиль, щоб кожного року хоча б незначна частка слухачів-відмінників проходила стажування за кордоном. З 2011 р. на факультеті в середньому близько 41 % слухачів проходять стажування за кордоном, зокрема: у 2011 р. цей відсоток склав 28,7 % від загальної кількості слухачів, які зобов'язані пройти стажування; у 2012 р. – 17,0 %, у 2013 р. – 33,3 %, у 2014 р. – 68,6 %, у 2015 р. – 57,9 %, у 2016 р. – 36,2 %, у 2017 р. – 45,5 %, у 2018 р. – 36,8 %. В цілому за 8 років діяльності факультету стажування за кордоном пройшли 179 слухача і це лише ті, хто навчається за денною формою навчання. Інколи до них приєднуються і слухачі, які здобувають освіту за іншими формами навчання (заочної, вечірньої), а також студенти, аспіранти, докторанти та науково-педагогічні працівники.

Слід зазначити, що, відповідно до статті 74 Закону України «Про вищу освіту», відрядження за кордон учасників освітнього процесу для стажування здійснюється відповідно до умов міжнародних договорів, а також договорів між закладами вищої освіти та іноземними партнерами, укладених на виконання освітніх і наукових проектів, які реалізуються за рахунок міжнародних грантів і коштів технічної допомоги [2]. Так, з метою здійснення міжнародного співробітництва в освітній сфері інститутом підписано 28 міжнародних угод про співпрацю із закордонними партнерами. На підтримку виконання довготривалих міжнародних проектів, пошук додаткових джерел фінансування статутної діяльності в інституті утворюються громадські організації за участі іноземних партнерів. Так, у 1998 р. було створено самоврядну громадську організацію «Французько-Український інститут регіонального управління», метою діяльності якого є сприяння розвитку двосторонніх програм співробітництва органів територіального управління північно-східного регіону України з відповідними установами Франції. Також необхідну партнерську підтримку надає Французький Альянс в Харкові, завдяки якому з кінця 1990-х рр. здійснюється фахова співпраця з Регіональним інститутом управління

(м. Лілль, Франція), Національною школою управління у Парижі, Посольством Республіки Франції в Україні [3, с. 179-181].

Триває багаторічний проект співробітництва з Німеччиною, де слухачі мають можливість познайомитися з новими управлінськими підходами на різних рівнях управління, пройшовши стажування в органах місцевого самоврядування м. Марбурга, громадській спілці «Дружба сердець-Актив Інтернешнл», Літній Берлінській школі економіки і права, а також приймаючи участь у таких програмах, як High Level Educational Programme для молодих державних службовців (стажування у Федеральному МЗС Німеччини), Studienreisen, High Level Experts Programme (м. Берлін).

Завдяки підтримці програми «Study Tours to Poland» («Навчальні візити до Польщі») та Гданського університету слухачі факультету проходять стажування в органах місцевої влади Польщі, де вони знайомляться із організацією та функціонуванням системи державного управління та місцевого самоврядування. Найтривалішими є зв'язки інституту із Національною школою державного управління м. Варшава та Вищою школою державного управління м. Білосток.

У 2011 р. слухачі факультету були відібрані для проходження стажування в Чеській Республіці, під час якого вони відвідали Вищий адміністративний суд, Конституційний суд, магістрат м. Брно, неурядові організації, а також зустрілися із омбудсменом Республіки Чехія.

В цілому, за весь час існування факультету слухачі мали можливість стажуватися у таких країнах, як Польща, Німеччина, Франція, Чеська Республіка, Російська Федерація тощо. Найвагомий внесок в організацію закордонного стажування звичайно зроблено адміністрацією інституту та керівництвом факультету. Зокрема, за ініціативою декана, випускника програми «Відкритий світ» (США), починаючи з 2011 р. підтримуються міжнародні зв'язки з громадськими організаціями міста-побратима Цинциннаті. А в серпні 2018 р. за підтримкою президента Харківського

університетського консорціуму, директора інституту Л.О. Белової та декана факультету В.Г. Бульби Літню школу з публічного управління інституту було проведено у Грецькій республіці. Її організацію та проведення підтримала міжнародна культурно-просвітницька асоціація «Сучасні Аргонавти» за підтримки Міністерства культури та спорту Греції. Учасники Літньої школи мали нагоду ознайомитися не тільки з різними аспектами публічного управління, а і з грецькою культурою, зокрема з основами грецької мови, народними танцями і неперевершеною грецькою кухнею. В дискусійних майданчиках Літньої школи брали участь місцеві бізнесмени та політики.

Звичайно, адміністрація інституту, декан та науково-педагогічні працівники, які працюють на факультеті, не зупиняються на досягнутих домовленостях із закордонними партнерами у рамках міжнародного співробітництва про навчання та стажування слухачів, намагаються розширювати контакти з іншими країнами, шукають нові форми співробітництва. Одним із перспективних видів міжнародного співробітництва, який не потребує значних фінансових витрат, можуть стати навчання за допомогою нових інформаційних технологій (дистанційна форма навчання та обмін досвідом, відео конференції, онлайн-семінари, організація медіа-освіти тощо). Як показує досвід, найпростіші домовлятися як в нашій країні, так і за кордоном, на нижчих рівнях організаційної структури управління (органи місцевого самоврядування, заклади освіти, громадські організації), навіть у межах закладу вищої освіти (наприклад, на рівні факультету або випускаючої кафедри).

Список використаних джерел:

1. Положення про стажування в органах державної влади і органах місцевого самоврядування слухачів Національної академії державного управління при Президентіві України [Електронний ресурс] : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2013 р. № 255. – Режим

доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2013-%D0%BF>.

2. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 15 вересня 2017 р. № 1556-VII : [зі змінами та доп.] за станом на 25 лип. 2018 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

3. Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України: історія та сьогодення : наук.-попул. вид. / за заг. ред. проф. Л.О. Белової. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. – 248 с. (До 20-річчя від дня заснування).